

ИМПЛИКАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА НА ГЛОБАЛНУ И РЕГИОНАЛНУ БЕЗБЕДНОСТ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ

Љубиша Р. Митровић

THE IMPLICATIONS OF DEVELOPMENT STRATEGIES FOR GLOBAL AND REGIONAL SECURITY IN THE CONTEMPORARY WORLD

Ljubiša R. Mitrović

The issue of global and regional security in the contemporary world has once again become quite significant because of the predatory role of the mega capital and its odyssey in the recolonization of the world.

The paper analyses the implications of various development strategies for the increase (or decrease) in social and regional inequalities and conflicts.

The paper problematizes the influence of the dominant development and governance strategy and the system of division of social power on the global and regional geopolitics and conflictology today. It focuses on the comparative analysis of the consequences of the neoliberal strategy of globalism and of the social democratic model, i.e. on the influence of the former on growing contradictions and heightened conflicts, and that of the latter on conflict pacification and democratic governance for the sake of social progress. The paper also analyses the regional aspects of the current conflicts in the Middle East and their impact on the phenomenon of refugee migrations, as an expression of contradictions within capitalism and of the geopolitical confrontations destabilizing the world and blocking its peaceful and democratic development. The paper concludes that without global justice there can be no global peace, and that global peace is prerequisite for global progress and development.

Key words: *development strategies, geopolitics of conflicts, social and regional inequalities, security, culture of peace.*

Питање глобалне и регионалне безбедности у савремености изнова се актуализује због предаторске улоге мега капитала и његове одисеје у реколонизацији света.

У раду се истражују импликације различитих стратегија развоја на раст (или смањење) социјалних и регионалних неједнакости и сукоба у савременом свету.

Аутор проблематизује тезу о утицају доминантне стратегије развоја и управљања на систем расподеле система друштвене моћи, глобалну и регионалну геополитику и конфликтологију данас. У фокусу његових разматрања је компаративна анализа последица неолибералне стратегије глобализма и социјалдемократског модела развоја на заштравање противречности и испољавање сукоба или пак њихову пацификацију и рационално коришћење и демократско управљање у служби напретка друштва. У овом контексту посебно се анализирају регионални аспекти савремених сукоба на Блиском Истоку и њихов утицај на феномен миграција/избеглиштва, као израз противречности савременог капитализма и геополитичких конфротација које дестабилизују савремени свет и блокирају његов миран и демократски развој. Поента ауторског разматрања је: без глобалне правде нема глобалног мира, а без глобалног мира нема развоја и напретка у свету.

Кључне речи: Стратегије развоја, геополитика конфликта, социјалне и регионалне неједнакости, безбедност, култура мира.

*„Живимо у доба када су патње такве да свачије личне
дубоке ране*

лично на безопасне бубуљице.

Испред мене и иза мене гуше се у болу и глади милиони.

*Обе земљине хемисфере су у опасним чиревима духовне и
економске кризе.*

Ма колико био мали круг одјека моје писане речи,

она мора да пође у сусрет бродоломницима

ове најзначајније историјске ере“

(Раде Драинац)

Уводне напомене: Актуелност и изазови теме безбедности на Балкану и свету

Почетак новог миленијума, нажалост, није у знаку „краја историје“, како је егзалтирано прорицао Франсис Фукујама, већ у трагичној реалности згуснутих интензивних сукоба, вулканског обнављања „саблазни историје“, нових облика регионалне и глобалне конфликтологије.

Постаје све јасније да светска криза, која је структурална и „дугог вала“ тек долази. Она генерира разне облике противречности, супротности и конфликта, који се не могу превладати унутарсистемским реформама глобалних и регионалних господара светске моћи.

Као што су друштвене науке показале прогностичку немоћ у предвиђању долазеће кризе, тако је и илузија да ће нормативистичким гимнастицирањем професионалних реформатора и транзитолога, кроз разне врсте институционалних промена – моћи да се успешно отклоне узрочни синдроми и генератори кризе, као и санирају последице „социјалног цунамија“ чији најдубљи извори леже у глобалној неолибералној стратегији развоја, у систему расподеле друштвене моћи и управљања савременим друштвом.

Време је за отржењење човечанства и радикалну промену владајуће стратегије развоја, која генерира убиствени „капитализам катастрофе“, ако не желимо да доживимо апокалиптичну судбину Титаника.

На науци је да се не бави веселом пропагандом, идеолошком естетизацијом и политичком легитимацијом новог врлог светског поретка, који све више дели и уништава човечанство, одрживи развој и хуману перспективу. Њена је улога да буде најстрожи критичар постојећег поретка и најстраснији трагач путева будућности, и најкреативни фактор изградње алтернативног пројекта социјалдемократског развоја и управљања светом. У супротном, она онда игра безчасну улогу најамника политике у служби господара моћи, а њени актери претварају се у „интелигенцију зла“ (Дерида) која помаже реализацији лумпен развоја и лумпен политике, доктрине „капитализма катастрофе“ (Н. Клајн).

У савремености суочени смо са ескалацијом економске и друштвене кризе и растом глобалних и регионалних неједнакости и

сукоба. На делу су процеси социјадарвинизације друштвених односа на свим нивоима социјалне организације глобалног светског система (макро, мезо и микро). Неолиберални глобализам, као предаторска идеологија и стратегија развоја и неототалитарног управљања, довео је до асиметричног развоја света: у коме мањина богатих постаје све богатија, а већина све више сиромашнија. У пракси, доктрина шока „капитализма катастрофе“ има за последицу енормне облике неконтролисане експлоатације, реколонизације света, класне сукобе и ратове, глобалне миграције („одлив мозгова“ са Југа и Севера) и велику сеобу избеглица/азиланата; раст ксенофобије, све снажнији успон нове деснице и неофашизма.

Табела 1: Дубина социјалне поларизације (богати – сиромашни) у свету.

Светска популација	Светско богатство
Најбогатији 20 %	82,7%
Други 20%	11,7%
Трећи 20 %	2,3%
Четврти 20 %	1,9%
Најсиромашнији 20%	1,4%

Извор: Held&McGrew, 2002: 82.

За научно разумевање узрока и динамике глобалних проблема савременог човечанства и у истраживању алтернативних пројеката, неопходно је афирмисати трансдисциплинарни синергијски приступ проблемима развоја и безбедности у савременом свету. То предпоставља да се у научном истраживању синтетички комбинују приступи који иду из парадигме светско-системске теорије, геостратешке анализе и акционалистичке партиципативне методологије. У овим теоријама/ метатеоријама налазе се снажни теоријско-методолошки инструменти за научно разумевање динамике савременог друштва и редефинисања стратешких исходишта, пројеката алтернативног одрживог развоја, света хуманизације друштва и еманципације човека.

1. Осврт на импликације различитих стратегија развоја у генерирању неједнакости и сукоба у свету

Друштва и њихова историја производе се системом акција друштвених актера у интеракцији наспрам природе и међусобно. То је наука не само генијалног Маркса, већ и истакнутих савремених теоретичара акционалистичке теорије, међу којима посебно истичемо француског социолога Алена Турена.

Полазећи од ове *прометејске парадигме* историја се схвата, не као дар богова и владара, већ као дело човека, класа, народа и елита. У зависности од избора и дефинисања стратегије развоја, дакле, зависи изградња одређеног историјског типа друштва. У том контексту *Маркс* је истицао значај категорије начина производње и самоделатну улогу производних класа, *Турен* – улогу капиталног ресурса и друштвених покрета, а *Кастелс* – људског капитала и парадигму информационог развоја.

У савременој социологији постоје различите класификације историјског развоја. Овде подсећамо на неке од њих: 1) предмодерна, модерна и постмодерна друштва; 2) на традиционално, индустријско и постиндустријско; 3) на иновативно, имитативна и блокирана друштва; 4) на друштва светског центра, полупериферије и периферије.

За разлику од класичног капитализма који је почивао на доминацији капитал-односа и индустријског начина производње у националном развоју, а на спољном плану био оличен у колонијализму и империјалном освајању света, савремени капитализам почива на новим технологијама, информатичком типу глобалног капитализма, чија се хегемонија заснива на успону нових технологија, извозу финансијског капитала, доминацији крупног капитала у глобалној економији, стратегији неолибералног развоја и асиметричног глобализма, и културној хегемонији глобалних медија.

За разлику од класичног империјализма, савремени неоимперијализам користи моћне полуге нових технологија, дигиталне економије и медије за реализацију своје предаторске улоге: нову реколонијацију света и духовну окупацију. Под фирмом универзализације људских права и борбе за демократију без граница, остварују се, у новим формама идеологија/теорија и пракса десуверенизације држава и народа. Овај процес сличан је ери „тешког реал-соција-

лизма“ и пракси „ограниченог суверенитета“ ради очувања и ширења социјалистичког интернационализма.

У савремености суочени смо са феноменом *глобалне транзиције* у форми преласка од индустријског капитализма ка „трећем таласу“, као новом развојно-цивилизацијском циклусу, који је оличен у успону нових технологија и глобализацији света као мегатренду. Овај процес доминира данас у најразвијенијим земљама светског центра, док су остали делови/зоне у глобалном систему: светска полупериферија и периферија – суочени са неолибералном стратегијом зависне модернизације, која генерира периферизацију и протекторацију малих земаља, њихово подређивање ТНЦ, тј. предаторској улози снага крупног капитала. На том фону постсоцијалистичка друштва Балкана суочена су са процесима десуверенизације, деиндустријализације, политичке фрагментације, социјалног осиромашења и духовне окупације.

Табела 2: Удео становништва у расподели/уживању светског богатства

	Процент људи који држе богатство	% богатства
Најбогатији	1%	48,20%
Мање богати	20%	46,30%
Остали	79%	5,50%

Извор: *НИН*, 12.2.2013:14 (према прорачунима Пикетија, 2015)

Реализација стратегије неолибералног глобализма, у форми експанзије ТНЦ у свету, проширења ЕУ на Исток, довела је до даљег продубљивања социјалних и регионалних неједнакости на Балкану, до јачања етничких и цивилизацијских и војно-политичких сукоба, до раста симболичких насиља/духовне окупације; до ширења глобалних, регионалних и локалних сукоба. Широм планете ничу нови Берлински „покретни зидови“; нове „Ћеле куле“ и „Хирошима“.

И док се капитализам у периоду после Другог светског рата у Западној Европи развијао на социјалдемократској стратегији социјалне државе, савремени неолиберални капитализам подстицао је деструкцију тековина социјалне државе и напуштање социјалдемократског модела уступајући место англосаксонском моделу неолибералног глобализма. На том фону почело је ново цепање Европе изнутра и споља: на Европу радника и банкара (П. Бурдије); Европу богатих и сиромашних (Севера и Југа). Актуелна Европа, у форми ЕУ, је плутократско-технократска творевина, и нема никакве везе са грандиозном социјалдемократском визијом Де Гола, Шумана и Вили Бранта, тј. пројектом Уједињене Европе равноправних грађана и народа од Атлантика до Урала. Нажалост, политократска елита савремене ЕУ само је продужена рука снага крупног капитала и финансијске буржоазије. Као таква, она је део ланца репродукције крупног капитала, хегемоније и експанзије моћи савремене буржоазије у свету. У геостратешком смислу и глобалној геополитици, како истиче Ж. Бжежински, ЕУ је амерички протекторат.

2. Савремене социјалне противречности, сукоби, миграције и тероризам

Основна противречност савременог света лежи између нових снага рада и капитала, која се испољава у ери глобализације као својеврстан грађански рат између богатих и сиромашних. Она се даље транспонује као рат између снага монопола крупног капитала, транснационалних корпорација и модерног света рада; између богатих и сиромашних нација.

Критичка социолошка наука разоткрива дубље узроке ових сукоба који су везани за карактер система расподеле друштвене моћи. Ова се основна противречност транспонује из сфере начина производње на остале области друштва: од геоекономије ка геополитици ресурса и различитим облицима хегемоније и симболичке манипулације. Крајем XX века дошло је до повампирења геополитике и изнова је прорадила историја вулканском снагом. Обновљен је хладни рат, а мит о монополарном свету почео је да се рони/копни. Геополитичко клатно почело је да се креће у супротном смеру, све више јачају снаге алтернативног пројекта у борби за мултиполарни развој света.

Из ових противречности ниче читав ланац социјалних и ратних сукоба у савремености. Динамика ратова после 1989. године показује да свет не живи у миру. Подсетимо се ратова на Балкану, у Авганистану, Ираку, на Северу Африке, на Блиском Истоку, у Украјини. Идеолошка легитимација и геополитичка позадина ових ратова је различита – у распону од сукоба цивилизација, преко борбе против тираније, а за демократију, борбе против тероризма. Одговор треба тражити у анализи нових процеса реколонизације света, геополитике и геоекономије ресурса, у борби за одржавање хегемоније не само у сфери глобалне економије већ и симболичке моћи.

У овом контексту суочени смо са феноменом тероризма као асиметричном облику рата. Тероризам, међутим, није само израз „сукоба цивилизација“, већ је и својеврсно „цвеће зла“ и безнађа; насиље изникло из културе сиромаштва и маргинализације. Он представља одговор немоћних на интервенцијску улогу Великог брата. Без оправдања сваког облика тероризма, треба поставити питање и рећи, није ли фундаменталистички тероризам друго лице глобалног интервенционализма, поклоника бога Марса и бога Мамона! Овај се феномен не може разрешити само снагом репресије, већ променом стратегије развоја, уз превладавање данас нараслих глобалних противречности између Севера и Југа, уз остваривање глобализације солидарности међу народима и респектима различитости у мултиполарном свету. Чини нам се да је неопходан комплекснији приступ како проблему савременог тероризма, тако и феномену миграција/избеглиштва и азиаланата у ери глобализације.

У савремености суочени смо са феноменом миграција, путујућих култура; нових категорија/ликова миграната. Глобализација као нов развојно-цивилизацијски циклус, повезана је са новим технологијама Трећег таласа. Она је довела до тога да миграцију „плавих оковратника“ замени миграција високо-образовних и стручњака у форми „одлива мозгова“ на глобално тржиште сиве материје. Овај процес нових миграција тече на релацији Југ – Север. Он изражава и нове облике неједнаке размене рада и неколонијалне експлоатације која се сада изражава у сфери коришћења образовног, културног капитала, иновационих националних елита. Данас се на тржишту сиве материје води сурова борба у форми „ловаца на та-

ленте“, „крађа и прекрађа“ најкреативних снага, како би се појачали иновациони, интелектуални капацитет транснационалних корпорација и из редова ових даровитих талената и стручњака из којих се регрутује нова светска хипер елита.

У другој половини прошле године (2015) Европа и свет су били суочени са *феноменом масовних миграција*, „сеобе народа“ са Блиског истока и Северне Африке ка Европи. Скоро милион избеглица је током 2015. године увећало Европу. Само балканском рутом преко Србије прешло је 600.000. Треба истаћи да су ове миграције узроковане преплитањем различитих фактора економски, ратни, политички који генерирају овај феномен. Нико не бежи од доброг, већ од зла, беде и рата. Ови становници, избеглице и азиланти, су нови „искорењени људи“ због савремене себичне социјалдарвинистичке стратегије глобалног развоја света и предаторског неоимперијалистичког деловања великих сила на тим геопросторима (Северне Африке и Блиског Истока). Отуда се ови проблеми не могу решити никаквим репресијама, никаквим новим Берлинским зидовима, већ је неопходна изградња нове стратегије ОУН и ЕУ на платформи, која симултано предпоставља напуштање садашњег неолибералног фундаментализма и предаторског неоимперијализма Запада у уређивању света и уклањања сваког облика милитантног терористичког фундаментализма. У праву је био бивши бразилски председник Силвио Лула, када је тврдио да без глобалне правде нема глобалног мира. Ми овоме само додајемо: да без мира нема развоја, као што и без развоја нема мира! Речју, свет мора целовито и продуктивно наћи одговор на ове изазове са којима је суочено савремено човечанство, како би се отворила нова фаза у развоју, безбедности и миру.

Савремена наука, ако достојанствено треба да служи својим циљевима, не сме бити апологетска, анцила текуће политике. Она својим истраживањима треба да доприноси како у дијагнози узрока савремених проблема, тако и у креативној афирмацији алтернативних пројеката даљег развоја човечанства.

Уместо закључка

Садашња доминантна стратегија неолибералног глобализма у свету све више генерише социјалне и регионалне неједнакости, противречности и сукобе у свету.

Снаге крупног капитала и њихове транснационалне компаније широм света шире неолиберални облик зависне модернизације и асиметричне модернизације, који воде реколонизацији и неоимперијалном освајању света; десуверенизацији држава и нација и енормној експлоатацији јефтине радне снаге и сировина; остваривању геоекономских и геостратешких циљева у форми геополитике ресурса.

У циљу реализације геостратешких интереса САД и снага коалиције транснационалног мега капитала – изазивају сукобе и државни тероризам ради остваривања својих циљева.

Свуда где су ове неоимперијалне снаге интервенисале, за собом су оставиле ратни хаос, а из тога су текле велике реке избеглица широм света.

Глобална безбедност у савременом свету све ће више зависити од чињенице да ли ће се променити садашња стратегија неолибералног развоја социјалдемократском стратергијом глобалне солидарности и да ли ће униполарни нови светски поредак уступити место мултиполарном.

Без глобалне правде нема глобалног мира, а без овога развој и демократски прогрес човечанства.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. **Бурдије, П.** (1999), *Сигнална светла – прилози за отпор неолибералној инвазији*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

1. **Burdije, P.** (1999), *Signalna svetla – prilozi za otpor neoliberalnoj invaziji*, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd.

2. **Милановић, Б.** (2006): *Одвојени светови: мерење међународне и глобалне неједнакости*, Премис, Београд.

2. **Milanovich, B.** (2006): *Odvojeni svetovi: merenje mejdunarodne i globalne nejednakosti*, Premis, Beograd.

3. **Клајн, Н.** (2008): *Доктрина љока – успон капитализма катастрофе*. Zagreb: Графички завод Хрватске.

3. **Klajn, N.** (2008): *Doktrina shoka – uspon kapitalizma katastrofe*. Zagreb: Grafichki zavod Hrvatske.

4. **Митровић, Љ.** (2009). *Транзиција у периферни капитализам*. Београд: Институт за политичке студије.

4. **Mitrovich, L.** (2009). *Tranzitsija u periferni kapitalizam*. Beograd: Institut za politichke studije.

5. **Митровић, Љ.** (2014), *Геополитичка транзиција Балкана*, Прометеј, Нови Сад.

5. **Mitrovich, L.** (2014), *Geopolitichka tranzitsija Balkana*, Prometej, Novi Sad.